

Presentació

Cinquanta anys després de la creació del que es considera que ha estat el primer sistema d'informació geogràfica, el *Canadian Geographic Information System* l'any 1962, recollir i establir la terminologia en català d'aquest camp que ha transformat completament la manera d'entendre i tractar la informació geogràfica és un modest tribut a la celebració d'una efemèride tan significada per l'enorme repercussió que ha tingut després en multitud de camps científics, professionals, administratius i quotidians. Sobretot, però, és una necessitat llargament ajornada de disposar d'un lèxic definit, comú i normalitzat en la nostra llengua per a referir-nos amb una visió actual als conceptes, les operacions i els instruments específics del domini de la informació geogràfica.

Paradoxalment, Catalunya ha estat pionera en l'adopció de les innovacions en aquest camp. Experiències primerenques de desenvolupament de sistemes d'informació geogràfica se'n poden trobar a les administracions públiques i a les universitats catalanes des de dates molt reculades, a principis o mitjan dècada de 1970, gairebé a mesura que s'anaven gestant a l'altra banda de l'Atlàntic. Més enllà dels antecedents remots, Catalunya ha destacat en les dècades següents en el nombre i la qualitat dels sistemes d'informació geogràfica implantats, en l'assimilació del coneixement i la tecnologia i, fins i tot, en la recerca i la innovació en aquest àmbit. I, tanmateix, en el terreny terminològic la situació encara en dates recents no era gaire diferent de la dels primers dies. Calcs lingüístics, diversitat de maneres de dir i d'entendre, traduccions literals o més sovint manlles, dubtes i confusions han anat fent camí fins a data d'avui.

Segurament la dificultat, la novetat, la procedència indiscutiblement anglòfona, la rapidesa dels canvis i la continuada innovació dels mateixos sistemes d'informació geogràfica, hi deuen tenir molt a veure. No ens correspon d'esbrinar-ho: prou feina hi ha hagut, i encara!, a destriar el que era aprofitable o genuí de la terminologia en ús i a cercar solucions acceptables a tot allò que la urgència, el biaix, o l'hàbit adquirit havia anat deixant per resoldre. Tampoc hi ha pretensió en aquestes notes introductòries d'arrogar-se mèrits immerescuts ni d'atribuir-se solucions definitives. Tan sols volen posar en context una tasca de recerca terminològica que sovint ha tingut més de creació que de compilació.

Un diccionari terminològic sempre és un compendi de l'estat del coneixement en un camp o una disciplina específics. Per a un estudiós del camp és sempre també un repte i una empresa apassionant. És un exercici de sistematització, d'exhaustivitat, de clarificació conceptual i d'actualització del coneixement. El nostre camp, els sistemes d'informació geogràfica, és, malgrat els cinquanta anys, ben nou, canviant a un ritme accelerat com només ho són les tecnologies de la informació de les qual forma part, lingüísticament forà, immadur en els conceptes, fins i tot en la llengua d'origen, i divers i hibridat amb molts altres camps científics i tècnics pel seu caràcter transversal.

Un diccionari terminològic de sistemes d'informació geogràfica, en qualsevol llengua, és, per tant i abans de res, un esforç per sistematitzar i clarificar conceptes. A desgrat de la reivindicació de ser *ciència* de la informació geogràfica, els sistemes d'informació geogràfica s'han construït des de la pràctica, sovint des de la comprensió i la implementació particular en diferents programes informàtics d'idees que tot just s'apuntaven o se'n veia la significació a mesura que es desenvolupaven. S'han construït també a partir de l'herència de les disciplines que els han precedits, amb un cos teòric no sempre del tot resolt, i en tot cas insuficient per a les noves realitats i necessitats que posaven de manifest la major abstracció i necessitat de conceptualització de la informació geogràfica per mitjà de bases de dades. Igualment, hi han deixat empremta i biaixos, més o menys profunds segons les èpoques, les diverses disciplines que hi han convergit tant des de l'aplicació, com des de la metodologia o la tecnologia.

Així, doncs, a la dificultat lingüística —*com es diu?*— cal afegir-hi la dificultat conceptual —*què és realment?*— i, lògicament, s'hi ha de sumar una tercera dificultat, que és assolir i mantenir un grau de coherència al més alt possible. Les paraules d'un camp del coneixement, i també les del llenguatge comú, no són ens aïllats i independents. La llengua, expressió del coneixement, és un joc de construcció com els dels infants que a base de combinar peces bàsiques permet de crear multitud de formes i objectes, dels més simples fins als més sofisticats. Les peces individuals han de ser clares i encaixar les unes amb les altres, i cal la constància i el rigor d'emprar-les sistemàticament.

En altres matèries, més antigues i consolidades, aquest material de base sol arribar ja molt definit, per bé que el coneixement es revisi contínuament a la vista de noves idees o evidències. En el cas dels sistemes d'informació geogràfica, tot és tan recent i hi ha hagut ja tants períodes i paradigmes de sistemes d'informació geogràfica que s'han succeït, des dels primers programes d'informatització de la cartografia o de superposició de mapes, fins als geoserveis actuals, que els conceptes esdevenen obsolets o estrets tot just quan començaven a arrelar. Per tant, en l'elaboració del diccionari hi ha hagut un esforç suplementari de clarificar, generalitzar i articular conceptes per tal que poguessin ser vàlids i coherents en conjunt des d'una perspectiva actual i també en cada context històric. El mateix diccionari, atès el temps que ha durat la seva elaboració, ha anat canviant en la concepció i la definició de molts conceptes a cada revisió. No és exagerat de dir que almenys hi ha hagut dos o tres diccionaris abans d'aquest que han sortit publicats.

Un altre front d'atenció i de complexitat en un diccionari de sistemes d'informació geogràfica és la transversalitat i la interacció amb moltes altres

disciplines, sobretot les més afins, com la cartografia, la teledetecció, la topografia, la fotogrametria o la geodèsia, que tracten aspectes específics de la informació geogràfica, però també amb les disciplines tecnològiques, com les diferents branques de la informàtica, de les quals al capdavall i cada dia més els sistemes d'informació geogràfica formen part. Sense oblidar tampoc, pel que fa a la fonamentació, el recolzament directe en diferents branques de les matemàtiques i la lògica.

En aquest vessant l'objectiu d'aconseguir un equilibri satisfactori entre l'amplitud i la prolixitat ha estat una preocupació constant, per tal d'oferir informació suficient al lector per a fer més útil el diccionari sense envair innecessàriament els altres camps. En el cas de les disciplines afins, el fet que el *Diccionari terminològic de sistemes d'informació geogràfica* formi part d'una col·lecció de diccionaris terminològics en català, juntament amb els de cartografia, fotogrametria i teledetecció, ha comportat cenyir-se al més estrictament possible a l'àmbit dels sistemes d'informació geogràfica i recollir només aquells termes de cartografia, fotogrametria, geodèsia o teledetecció més corrents i bàsics, necessaris en l'ús dels sistemes d'informació geogràfica i, en primer terme, per a la comprensió de les mateixes definicions d'aquest diccionari. En aquest sentit, aquest diccionari de sistemes d'informació geogràfica pot diferir d'altres diccionaris terminològics publicats en altres llengües que, concebuts com a diccionaris independents, abasten amb certa profunditat també aquestes altres disciplines específiques.

Pel que fa a les matemàtiques i la informàtica, el grau de cobertura ha estat suficient en el primer cas, també cercant la contenció i la utilitat, i molt més extens en el segon. Els sistemes d'informació geogràfica són més que mai tecnologia de la informació. Si en algun moment havien estat un camp específic, separat, amb els seus mètodes i eines, en la darrera dècada, amb el predomini de les aplicacions de serveis geoespacionals a Internet i la interoperabilitat entre programes i serveis, han deixat de ser-ho. Així, el component informàtic, tant de bases de dades com de programació i de tecnologia web, ha adquirit necessàriament un pes molt rellevant en la terminologia dels sistemes d'informació geogràfica, la qual cosa ha portat a obrir i desenvolupar també en aquests àmbits la recerca terminològica i conceptual, en part també per fer.

Hem volgut donar una visió moderna i actual dels sistemes d'informació geogràfica que reflectís l'actual paradigma predominant dels sistemes d'informació geogràfica a Internet i la concepció client-servidor del programari de sistemes d'informació geogràfica actual. Això era obligat, no cal dir-ho, tractant-se d'una obra amb voluntat normalitzadora, més enllà de la informació o la divulgació. No cal dir tampoc que aquest és un dels propòsits més vans que hi pugui haver en el cas d'un diccionari terminològic, i més si és d'un camp lligat a l'evolució constantment accelerada de les tecnologies de la informació. L'obra publicada esdevindrà inevitablement obsoleta abans de sortir d'impremta. Tot i això, hem tractat de recollir tot allò que ha estat passant en els darrers anys tant en el pla tecnològic com en el social. L'emergència del programari lliure, dels projectes participatius, de l'arribada de la informació al gran públic, de l'ús no especialitzat d'aquesta informació, l'anomenada *neogeografia*, tenen el seu lloc en el diccionari. Si més no, per donar-ne notícia.

Al mateix temps, hem procurat també oferir un coneixement històric, recollint aspectes avui ja superats, potser fins i tot abandonats, però que en dates no tan allunyades van tenir importància i van assentar les bases per al salt següent en l'evolució dels sistemes d'informació geogràfica. Creiem que la inclusió d'aquests termes pot ajudar a comprendre l'evolució recent, a relacionar la concepció o el funcionament d'uns programes i altres, i aportar un bagatge cultural més ric.

Finalment, el diccionari no ha pogut renunciar des del primer dia a recollir i informar dels diversos protagonistes d'aquesta història: programes, organitzacions, formats, estàndards i projectes. El diccionari, sense ser enciclopèdia, inclou doncs un annex relativament extens de noms propis de certa significació. Inevitablement, la llista segurament no és completa i m'excuso per endavant de qualsevol omissió i dels errors en les descripcions. La finalitat no és altra que augmentar la informació i la utilitat del diccionari, tot ampliant el coneixement i el bagatge cultural d'aquest camp que arriba ja a la maduresa d'edat.

No voldria acabar aquestes notes sense agrair a l'Institut Cartogràfic de Catalunya la iniciativa de produir aquest diccionari i la resta de diccionaris terminològics de la col·lecció, i la invitació a elaborar-lo. Molt especialment vull agrair el suport rebut en aquesta llarga travessia al director de l'Institut, Jaume Miranda, i de la responsable de publicacions, Esther Muns. El meu agraïment és tan o més gran també envers el TERMCAT i en particular l'Anna Llobet, que ha tingut cura de la revisió terminològica i lingüística del diccionari, per l'enorme dedicació, rigor i esforç de sistematització i coherència lingüística i conceptual que hi ha aportat. Als diversos col·legues científics i tècnics amb qui al llarg d'aquests anys he anat comentant dubtes i idees, que, per no deixar-me'n cap, no esmentaré individualment, vull agrair-los també llur contribució. Finalment, als familiars i amics que tan sovint m'han vist enfeinat en l'elaboració del diccionari, els vull agrair l'escalf i l'encoratjament, que mai m'ha mancat.

En presentar aquest diccionari que ara es publica, només em resta reconèixer que fer-lo ha estat un plaer i una oportunitat d'aprendre inigualable, i desitjar que el lector el trobi útil i li serveixi també per a aprendre, fins i tot de les errades que hagi pogut cometre, de les quals només jo sóc responsable. Cap diccionari no és una obra acabada; la llengua és viva i el coneixement només són conjectures relativament ben fonamentades. El millor que podem esperar és que l'ús i la mirada atenta dels lectors contribueixin a esmenar-lo i ampliar-lo.

Barcelona, febrer de 2012

JOAN NUNES I ALONSO
 Director-autor del *Diccionari terminològic
 de sistemes d'informació geogràfica*